

Klasická politická ekonomie – Jean Baptiste Say

Jean Baptiste Say (1767 – 1832) je nejvýznamnějším představitelem *francouzské větve* klasické politické ekonomie. Jean Baptiste Say má specifický přístup ve srovnání s dalšími ekonomy klasické politické ekonomie. Především anticipuje budoucí **důraz ekonomie na užitečnost**. S užitečností spojoval i hodnotu výrobku. Výrobu chápe ve smyslu výroby užitečností, a proto **odmítá teorii pracovní hodnoty**. Zdůrazňuje, že bohatství společnosti je vytvářeno pomocí **práce, půdy a kapitálu**. Tři výrobní faktory mu otevírají prostor k výkladu teorie rozdělování jako rozdělování produktu mezi vlastníky těchto výrobních faktorů v závislosti na příspěvku každého z výrobních faktorů na tvorbě produktu.

■ Sayův zákon trhů

Předpoklad: naturální směna v ekonomice (v ekonomice neexistují peníze).

„Nabídka si vytváří vlastní poptávku.“

Lidé vyrábějí zboží, aby je směňovali za jiné zboží.

$$P_1S_1 + P_2S_2 + \dots + P_nS_n = P_1D_1 + P_2D_2 + \dots + P_nD_n$$

V konceptu Sayova zákona nemůže vzniknout všeobecný přebytek ani nedostatek. Pokud by vznikl přebytek, je eliminován automaticky působením tržních sil: ceny klesnou. To je signál, aby produkce byla omezena. A naopak.

Diskuse o významu agregátní poptávky pro ekonomickou prosperitu byly živé. Merkantelisté považovali poptávku za „hybnou sílu“ ekonomického vývoje. Fyziokraté zdůrazňovali, že snížení výdajů z rent by mohlo vyvolat hospodářskou recesi. Tyto obavy bránily konečnému vítězství doktríny svobody obchodu. Odpůrci tvrdili, že dovoz snižuje celkovou poptávku na domácím trhu a potlačuje hospodářskou prosperitu země.

Say otočil kauzalitu. Primární a určující silou je nabídka, ne poptávka. Jinými slovy „nabídka tvoří poptávku“. Podle Say se AD a AS nemohou lišit co do celkové výše (mohou se lišit co do struktury).

Než výrobci vyrobí zboží, musí všechny nákladové položky (mzdy a platby za pronajatý kapitál) započítat do ceny produkce. Všechny tyto nákladové položky jsou něčí důchody. Hodnota vyrobeného zboží kvantitativně odpovídá hodnotě vynaložených nákladů a ta je rovna sumě důchodů těch, kteří výrobcům poskytli své služby nebo pronajali své zdroje. Jedno je pouze jiným vyjádřením toho samého.

*Lessem ipsum dolor sit,
amet, consectetur,
adipiscing elit, sed
diam nonummy nibh
euismod, tempor ut*

TEXT

„Nabídka jakkoli veliká si vytvoří vždy stejně velkou poptávku“

V Sayově zákona je významná myšlenka: tržní nabídka a tržní poptávka (mikroekonomický pohled) je odlišná od agregátní poptávky a agregátní nabídky (makroekonomický pohled).

Say vysvětloval velké hospodářské deprese ve Francii jako strukturální. V žádném případě nepřipouštěl, že by se jednalo o deprese vyvolané deficitem poptávky. Podle Saye na některých trzích převisy nabídky nad poptávkou, musí být na jiných trzích opačně převisy poptávky nad nabídkou. Nerovnováha se vyčistí pohybem ceny. Hospodářské recese byly jen dočasnými poruchami rovnováhy (strukturálními nebo celkovými), které se samočinně obnoví působením tržních sil.

Výroba sice vytváří důchody a poptávku, ale co když část této poptávky uniká na zahraniční trhy a nakupuje zahraniční zboží místo domácího. Nemůže vzniknout na domácím trhu deficit agregátní poptávky? Podle Say nemůže. Země musí platit za zahraniční produkci zlatem. To získala buď z vývozu, nebo těžbou zlata. Zlato získané z vývozu je rovno zboží, které bylo v minulosti vyvezeno do zahraničí. Na zlato se díval jako na zboží, které bylo vyrobeno (vytěženo) v domácí ekonomice. Zákon byl namířen především proti obchodnímu protekcionismu.

■ Identita nebo podmínka?

Say udělal logickou chybu, když chápal svůj zákon jako identita (agregátní nabídka je zároveň i agregátní poptávka) i pro peněžní ekonomiku. Peníze chápal pouze jako **transakční prostředek** (oběživo). Výrobce vložil do výrobku prostředky (vznikly mu náklady) a usiluje o to, aby výrobek prodal. Netouží po tom, aby držel peníze, které utržil (**hodnota peněz podléhá zkáze, když je nepoužije, přichází o užitek, který by přeměnou peněz ve zboží získal**), a proto za peníze koupí jiný výrobek. Nabídka se proměňuje v tržbu, která je zdrojem poptávky. De facto v uvedené úvaze **odepřel penězům schopnost uchovávat hodnotu**.

Levem ipsam dolor, sit,
amet, consetetur,
adipiscing elit, sed,
diam, nonummy nibh
eiusmod, temporis ut

TEXT

„K tomuto pohledu na peníze nepochybně přivedla Saye jeho zkušenost obchodníka. Nikdo neprodává zboží za peníze pro peníze samotné. Kdo prodává zboží, činí tak jen proto, aby koupil jiné zboží. Tak jako nikdo nedrží přebytečné zásoby zboží, nebude držet přebytečnou zásobu peněz.“

Sayův zákon byl namířen proti všem teoriím podspotřeby. Sayovým zákonem zmizely obavy z průmyslového rozvoje a ekonomického růstu. Zmizela obava, že by růst mohl vyvolat chronický deficit agregátní poptávky. Zároveň bylo podceněno nebezpečí hospodářských krizí.

Levem ipsam dolor, sit,
amet, consetetur,
adipiscing elit, sed,
diam, nonummy nibh
eiusmod, temporis ut

TEXT

„Když v roce 1936 John M. Keynes zaútočil na Sayův zákon jako na nejosudovější „dogma“ klasické ekonomie, měl na mysli právě to, že tento zákon podcenil problém dosahování a udržování makroekonomické rovnováhy.“